

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Історичний факультет**

Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник декана з науково-педагогічної та
навчальної роботи

« 25 » _____ 20 23 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія становлення та розвитку буддизму

для студентів

галузь знань	03 Гуманітарні науки
напрямок підготовки	032 Історія та археологія
освітній рівень	другий (магістерський)
освітньо-наукова програма	Сходознавство
вид дисципліни	вибіркова
дослідницьке спрямування	Духовна спадщина Сходу: історія і сучасність

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2024/2025
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: **РУБЕЛЬ Вадим Анатолійович**, доктор історичних наук, професор, професор
кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

Пролонговано: на 20 ___ /20 ___ н.р. _____ (_____) « _____ » _____ 20 ___ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20 ___ /20 ___ н.р. _____ (_____) « _____ » _____ 20 ___ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник: РУБЕЛЬ Вадим Анатолійович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків



_____ (Віктор СТАВНЮК)

(підпис)

Протокол № 5 від « 21 » 12 2023 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від « 22 » 12 20 23 року № 3

Голова науково-методичної комісії _____ (Наталія ТЕРЕС)



(підпис)

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування у студентів цілісного системного уявлення про представлені у відповідних історичних джерелах основні етапи та ключові події в історії становлення та розвитку буддизму, понятійно-категоріальні, типологічні, концептуально-методологічні, мовні й текстові особливості основних буддійських шкіл, інтелектуальну спадщину найвидатніших представників буддійської етико-філософської традиції, внесок буддизму у цивілізаційну спадщину народів Сходу.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* історію Стародавнього, Середньовічного, модерного і сучасного Сходу.
2. *Вміти* працювати з історичними джерелами східного походження.
3. *Володіти методологією* історичної джерельної критики, історичного аналізу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Дисципліна забезпечує розуміння категоріальної сутності, змісту і чинників, а також основних етапів у розвитку буддизму, місця буддизму у цивілізаційній еволюції Сходу.

4. Завдання (навчальні цілі): формування компетентностей професійно аналізувати східні тексти буддійської спрямованості, надавати їм комплексну джерелознавчу характеристику, визначати базові особливості буддійських релігійно-філософських шкіл, використовувати знання історії становлення та розвитку буддизму в процесі викладання історичних та інших гуманітарних дисциплін, застосовувати отримані в процесі опанування дисципліни знання на практиці в науковій, культурологічній, архівно-бібліотечній, музейній, етнологічній, літературній та викладацькій роботі.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.	<i>Знати</i> концептуально-теоретичну та фактологічну складову історії формування, основних тенденцій та етапів розвитку буддизму.	Лекція, самостійна робота	Письмовий колоквіум з перевірки результативності самостійної роботи студентів, модульна контрольна робота	48%
2.	<i>Вміти</i> працювати з релігійно-філософськими творами буддійської традиції.	Семінар, самостійна робота	Усне опитування; виконання рефератів з пропущених або недостатньо опанованих семінарських тем	12%
3.1.	<i>Комунікація:</i> навички усної презентації студентом результатів джерелознавчого аналізу буддійських	Семінар	Усне опитування	12%

	творів.			
3.2.	<i>Комунікація:</i> навички письмової презентації студентом результатів опанування ним інтелектуальної спадщини найвидатніших представників буддійської релігійно-філософської традиції, розуміння основних етапів та ключових подій в розвитку буддизму.	Тестова залікова робота	Залік	20%
4.	<i>Автономність та відповідальність:</i> довести спроможність самостійно та аргументовано аналізувати проблемні та дискусійні аспекти історії формування, основних тенденцій та етапів розвитку буддійської релігійно-етичної думки, обґрунтовувати власне розуміння світоглядних здобутків і прорахунків представників буддійських релігійно-філософських шкіл.	Семінар, самостійна робота	Усне опитування; виконання рефератів з пропущених або недостатньо опанованих семінарських тем	8%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркового компонента, які не входять до дослідницьких спрямувань)

Результати навчання дисципліни (код)	1	2	3.1	3.2	4
Програмні результати навчання (назва)					
ПРН 5. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері Сходознавства, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.	+				+
ПРН 10. Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях державною та іноземною мовами із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики.		+	+	+	
ПРН 13.2. Застосовувати набуті знання для розуміння сутності, особливостей та етапних трансформацій в розвитку духовної сфери країн і народів Сходу з урахуванням їхньої регіональної типологізації та динамічної еволюції.	+				+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Письмовий колоквиум з перевірки результативності самостійної роботи студентів за проблематикою ЗМ1: РН1 – 14 балів/ 8 балів *.

2. Письмовий колоквиум з перевірки результативності самостійної роботи студентів за проблематикою ЗМ2: РН1 – 14 балів/ 8 балів.

3. Модульна контрольна робота за тематикою ЗМ1: РН1 – 10 балів / 6 балів.

4. Модульна контрольна робота за тематикою ЗМ2: РН1 – 10 балів / 6 балів.

5. Оцінювання роботи на семінарах за темами ЗМ1: РН2, 3.1 – 16 балів / 10 балів.

6. Оцінювання роботи на семінарах за темами ЗМ2: РН2, 3.1 – 16 балів / 10 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання: залік.

7. Тестова залікова робота: РН3.2 – 20 балів / 12 балів.

Тестова залікова робота містить 20 завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати на заліку – 20 балів.

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані за виконання письмових колоквиумів з перевірки результативності самостійної роботи студентів, модульних контрольних робіт та за роботу на семінарських заняттях), а також бали, отримані за виконання тестової залікової роботи.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари і самостійну роботу студентів та завершується рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1-8, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 9-14.

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою.

Змістовий модуль 1 Становлення та розвиток канонічного «південного» буддизму			Змістовий модуль 2 Становлення та розвиток реформаторського «північного» буддизму			Тестова залікова робота
40 залікових балів (максимум)			40 залікових балів (максимум)			
Самостійна робота	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота	Семінари	Модульний контроль	
14 (максимум)	16 (максимум)	10 (максимум)	14 (максимум)	16 (максимум)	10 (максимум)	

Предметом **самостійної роботи** студентів є опрацювання ними як окремих тем курсу, так і деяких розділів тем, а також дисципліни в цілому, підготовка реферативних матеріалів з пропущених або недостатньо опрацьованих семінарських занять, наукових публікацій з важливих проблем даної навчальної дисципліни. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді написання рефератів (за тематикою пропущених семінарів) та під час проведення тестових письмових колоквиумів з перевірки результативності самостійної роботи студентів по кожному модулю. Тест містить 14 завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 1 бал.

Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за кожен самостійну роботу, – 14 балів.

Оцінювання результативності **семінарської роботи** студента здійснюється за 16-бальною системою в межах кожного модуля на основі середнього рейтингового балу, який виводиться на основі усіх оцінок, отриманих студентом за результатами усної роботи студента на практичних заняттях по кожному модулю. В разі пропуску семінарського заняття студентом або недостатньо результативного опрацювання ним відповідної семінарської проблематики такий студент має відпрацювати зазначену тему і отримати за неї оцінку. Відпрацювання пропущених або недостатньо опанованих тем здійснюється у реферативній формі. Критерії оцінювання реферату з проблематики пропущеного або недостатньо опанованого заняття є аналогічними критеріям оцінювання роботи студента на власне практичних заняттях, а отримані за реферати оцінки відповідно зараховуються при рейтинговому оцінюванні результативності семінарської роботи студентів.

На **семінарах** підлягають оцінці:

- рівень знань та умінь, продемонстрований студентом у відповідях і виступах на семінарських заняттях;
- активність при обговоренні винесених на заняття питань;
- аргументована оригінальність і самостійність мислення, виказана студентом при опрацюванні семінарської проблематики.

Критеріями оцінки роботи студента на семінарах служать:

- рівень опанування студентом методики і практики роботи з історичними джерелами;
- глибина й виснажливість джерелознавчого аналізу документальних матеріалів різних типів на основі застосування критичного, порівняльного, комплексного, системного, проблемно-хронологічного та інших методів опрацювання історичних документів;
- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мови;
- аргументована впевненість, вмотивована переконаність при викладі власної точки зору на дискусійні аспекти порушеної семінаром проблематики;
- широта й ґрунтовність використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, збірників документів, журналів, інших періодичних видань тощо) з тематики семінару;
- достовірність аналітичних міркувань, вміння робити аргументовані й вмотивовані порівняння та обґрунтовані висновки й узагальнення.

Оцінювання роботи студента на семінарі здійснюється за наступними параметрами:

16 балів – відповідь повна, завершується чіткими аргументованими висновками;

14 балів – відповідь повна, але не всі висновки достатньо чітко сформульовані та аргументовані;

12 балів – відповідь недостатньо повна, висновки недостатньо чітко сформульовані та аргументовані;

10 балів – відповідь недостатньо повна, висновки недостатньо чітко сформульовані та аргументовані, деякі з них помилкові;

8 балів – відповідь неповна, висновки сформульовані нечітко, більшість із них помилкові;

6 балів – відповідь неповна, висновки по ній помилкові;

4 бали – відповідь фрагментарна, висновки по ній помилкові;

2 бали – відповідь фрагментарна, висновки по ній відсутні;

1 бал – відповідь відсутня.

Усі поточні оцінки, отримані студентами за роботу на семінарах, доводяться до відома студентів наприкінці кожного семінарського заняття.

За результатами роботи студента на семінарах кожного змістового модуля вираховується **середній бал**, який виставляється в якості залікової оцінки з семінарських занять кожного модуля. Якщо середній бал при підрахунку виявиться не цілим числом, його округлення

відбувається відповідно до правил математики (наприклад, студент, який має середній бал 9,3 – отримує модульний бал 9; студент який має середній бал 10,5 – отримує модульний бал 11).

По завершенні відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **модульні контрольні роботи (МК)**, зокрема, **Контрольна робота ЗМ1** (друга декада жовтня) і **Контрольна робота ЗМ2** (перша декада грудня).

Участь студентів у контрольних заходах є обов'язковою. МК проводиться у письмовій тестовій формі. Тест містить 10 тестових завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за МК, – 10 балів. Студент, який не виконав вимоги по самостійній роботі, не допускається до складання МК і даний модуль йому не зараховується. У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються відповідно до чинних нормативних документів Університету.

Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру та за результатами виконання тестової залікової роботи.

Бали, отримані студентом на заліку, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (семінари, самостійна робота, модульні контрольні роботи). Умовою допуску до заліку є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 40 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт. **Рекомендований мінімум** для допуску до заліку – 48 балів.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	20	20	20	60
Максимум	40	40	20	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни «Історія становлення та розвитку буддизму».
Тематичний план лекцій та семінарських занять.

№ теми	НАЗВА ТЕМИ	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота

Змістовий модуль 1.

Становлення та розвиток канонічного «південного» буддизму

Розділ 1.1 «Виникнення та ідейно-організаційне становлення буддизму»				
1.	Життєпис Будди і виникнення буддизму.	2	2	5
2.	Ідейна ерозія раннього буддизму та її організаційні наслідки. Перший буддійський собор.	1		5
3.	Другий буддійський собор. Перший розкол в буддизмі.	1		5
4.	Буддизм в імперії Ашоки. Третій буддійський собор та його ідейно-організаційні наслідки.	1		5
5.	Початкова територіальна експансія буддизму та її ідейно-організаційні наслідки. Четверті буддійські собори і великий розкол буддизму.	2		5
	Письмовий колоквиум № 1 з перевірки результативності самостійної роботи студентів за розділом «Виникнення та ідейно-організаційне становлення буддизму».		1	
Розділ 1.2 «Буддизм тхеравади (хінаяни)»				
6.	Становлення та ідейна сутність буддизму тхеравади (хінаяни).	2	2	5
7.	Доктрина Буддагоші та її внесок в ідейну трансформацію буддизму тхеравади (хінаяни).	2		5
8.	Територіальна експансія та відповідна ідейно-організаційна еволюція буддизму тхеравади (хінаяни).	2		6
	Модульний контроль 1.		1	
	Загалом з модуля 1	13	6	41

Змістовий модуль 2.

Становлення та розвиток реформаторського «північного» буддизму

Розділ 2.1 «Буддизм магаяни»				
9.	Становлення та ідейна сутність буддизму магаяни.	2	2	7
10.	Розкол магаяни та його ідейно-організаційні наслідки.	2		6
11.	Територіальна експансія та відповідна ідейно-організаційна еволюція буддизму магаяни	2		7
	Письмовий колоквиум № 2 з перевірки результативності самостійної роботи студентів за розділом «Буддизм магаяни».		1	
Розділ 2.2 «Буддизм ваджраяни (тантраяни)»				
12.	Становлення та ідейна сутність буддизму ваджраяни (тантраяни).	2	2	7
13.	Становлення та ідейна сутність ламаїзму.	2		7

14.	Територіальна експансія та відповідна ідейно-організаційна еволюція ламаїзму.	3		7
	Модульний контроль 2.		1	
	Загалом з модуля 2	13	6	41
	Загалом з дисципліни	26	12	82

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекції – 26 год.

Семінари – 12 год.

Самостійна робота – 82 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. *Conze E.* Buddhism. A Short History. London: Oneworld Publications, 2007. 160 p.
2. *Eliot Ch.* Hinduism and Buddhism: An Historical Sketch: In 3 v. London: Routledge, 1921. V. 1-3.
3. *Harvey P.* An Introduction to Buddhism, Teachings, History and Practices. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. 521 p.
4. *Keown D.* Dictionary of Buddhism. Oxford: Oxford University Press, 2003. 368 p.
5. *Powers J.* The Buddhist World. Abingdon: Taylor & Francis, 2015. 700 p.
6. *Skilton A.* A Concise History of Buddhism. Cambridge: Windhorse Publications Limited, 2013. 272 p.
7. *Warder A.K.* Indian Buddhism. Delhi: Motilal Banarsidass, 627 p.

Додаткові:

1. *Asvaghosha Bodhisattva.* The Life of Buddha / Transl. from Sanskrit unto Chinese by *Dharmaraksha*, A.D. 420; from Chinese into English by *S. Beal*. San Diego: The Book Tree, 2003. 160 p.
2. *Cox C.* Disputed Dharmas: Early Buddhist Theories on Existence: an Annotated Translation of the Section of Factors Dissociated from Thought from Saṅghabhadra's Nyāyānusāra. Tokyo: The Institute for Buddhist Studies, 1995. 479 p.
3. *Snellgrove D.L.* Indo-Tibetan Buddhism. Indian Buddhists and Their Tibetan Successors. Bangkok: Orchid Press, 2004. 640 p.
4. *Thompson A., Berkwitz St.C.* Routledge Handbook of Theravāda Buddhism. Abingdon: Taylor & Francis, 2022. 394 p.
5. *Westerhoff J.* The Golden Age of Indian Buddhist Philosophy. Oxford: Oxford University Press, 2018. 326 p.

10. Додаткові ресурси:

1. *Рубель В.А.* Слайдова презентація до дисципліни «Буддизм в історії цивілізацій Сходу». Розміщується з можливістю періодичного оновлення на сайті кафедри історії стародавнього світу та середніх віків КНУТШ.